

6 Certificiranje in standardi za dodano vrednost izdelka

Peter Bele, Ignacij Kregar

Bureau Veritas, d. o. o.

t: 01 475 76 00

e: peter.bele@bureauveritas.com

nace.kregar@bureauveritas.com

www.bureauveritas.si

6.1 Uvod

Ob naraščajočih potrebah trga ter strožjih zahtevah okoljsko in družbeno odgovornega poslovanja morajo organizacije celotne lesnopredelovalne verige prilagajati načine svojega poslovanja in iskati rešitve za ohranitev konkurenčnosti na trgu. Danes po vsem svetu zelo pridobivajo na pomenu standardi za dodano vrednost izdelka, ki s svojimi zahtevami pomagajo organizacijam pri vpeljavi učinkovitih sistemov vodenja. Pričujoči prispevek povzema osnovne zahteve in koristi najprepoznavnejših shem certificiranja lesnopredelovalne panoge ter podaja vpogled v stanje trenutne situacije na trgu.

Danes je v svetu uveljavljenih več certifikacijskih shem upravljanja z gozdovi, med katerimi sta najbolj prepoznavni Forest Stewardship Council® (FSC®) in Programme for the Endorsement of Forest Certification™ (PEFC™). Obe shemi v obseg certificiranja vključujeta tudi sledljivost v lesnopredelovalni verigi (Chain of Custody, v nadaljevanju CoC), pri kateri je ena izmed ključnih zahtev sledljivost materialov, ki izvirajo iz certificiranih gozdov in/ali kontroliranih virov. Shemi upravljata organizaciji, ki sta neprofitni in nevladni. Certifikata FSC in PEFC imata velik pomen med potrošniki in vedno več osveščenih potrošnikov se odloča za nakup izdelkov iz lesa, ki imajo enega izmed teh dveh certifikatov.

6.2 Certifikat upravljanja z gozdovi (FM)

Certifikat za upravljanje z gozdovi se nanaša na gospodarjenje z gozdom in potrjuje, da upravljanje poteka na trajnosten oz. odgovoren način. Zagotovljeno mora biti spoštovanje ekološkega vidika, vzdrževanje ekonomskih funkcij, samo upravljanje z gozdovi pa mora biti naklonjeno lokalnemu prebivalstvu. Če način gospodarjenja zadostuje zahtevam načel in kriterijem shem, lahko certifikat pridobi lastnik ali upravnik gozda.

Organizacija PEFC je vzpostavila slovensko shemo za certifikacijo gozdov na regionalni ravni, kar pomeni, da za celotno državo velja en certifikat, v katerega se lahko vključujejo zainteresirani lastniki. Zaradi razdrobljene gozdne posesti ter velikega števila lastnikov gozdov je za zagotovitev stroškovne učinkovitosti in enakovrednega položaja majhnih lastnikov PEFC prime-

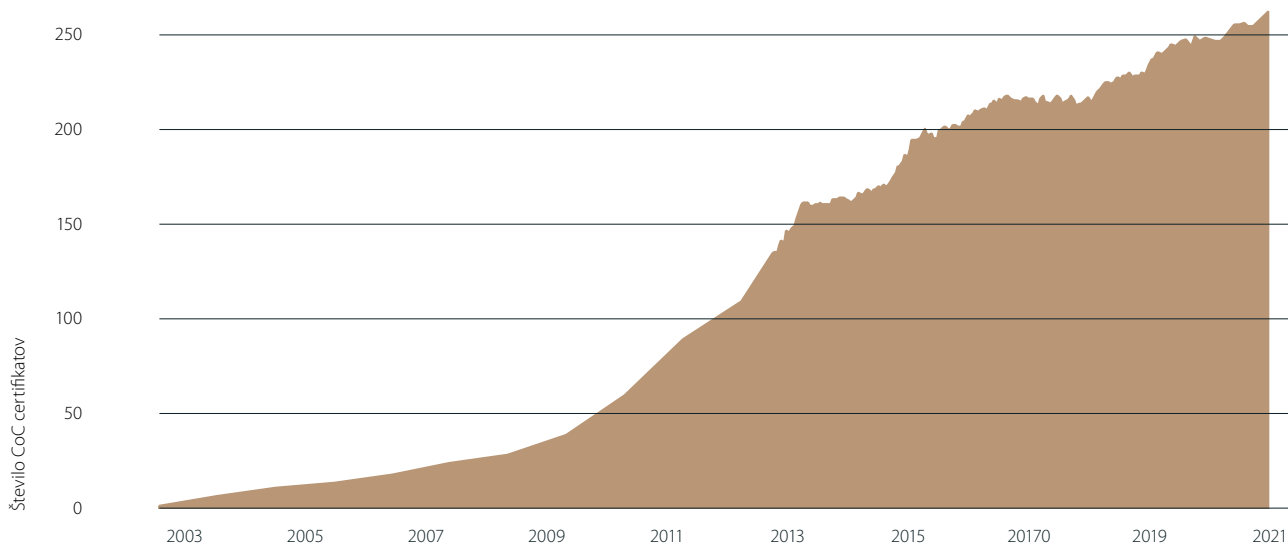
ren sistem certificiranja. Glavna vodila slovenske certifikacijske sheme, na podlagi katerih se določa primeren tip certifikacije, so: načelo nediskriminacije, prostovoljnosti in stroškovne učinkovitosti ter kredibilnosti sistema (Gozdarski inštitut Slovenije, b.d.). Vanjo je bilo po podatkih Kmetijsko gozdarske zbornice, pridobljenih za letno certifikacijo gozdov na regionalni ravni, 24. marca 2021 vključenih 1.243 lastnikov, kar predstavlja le 0,3 % vseh lastnikov; so pa ti lastniki gospodarili s 303.489 hektarjev gozdov, kar predstavlja 25,7 % vseh gozdov.

Ključni dokument certifikacije gozdov po FSC je standard FSC-STD-01-001 Principles and Criteria for Forest Stewardship. Dokument zajema deset obvezujočih načel, ki so nadalje razdelana na kriterije in indikatorje. Ponuja obsežen nabor univerzalnih zahtev za odgovorno gospodarjenje z gozdovi (Gozdarski inštitut Slovenije, b.d.). V Sloveniji sta podeljena dva certifikata FSC FM – eden je namenjen državnim gozdom, drugi pa omogoča vključitev posameznih večjih zasebnih lastnikov. Skupna površina gozdov, s katerimi gospodarijo FSC FM certificirani lastniki oz. organizacije, je 260.746 hektarjev, kar predstavlja 22 % vseh gozdov (Forest Stewardship Council, b.d.). Dodati je treba še, da so državni gozdovi in gozdovi nekaterih večjih lastnikov certificirani tako v skladu s shemo FSC kot v skladu s shemo PEFC.

6.3 Certificiranje sledljivosti v lesnopredelovalni verigi (CoC)

Certificiranje CoC pomeni nadzor podjetij v lesnopredelovalni verigi od sečnje v certificiranem ali kontroliranem gozdu, trgovine z lesom, predelave v polizdelke do proizvodnje končnih izdelkov. Če želi proizvajalec promovirati končni izdelek kot certificiran, morajo biti certificirana tudi vsa podjetja v dobavni verigi. Če eno od podjetij ni certificirano, se prekine celotna veriga in izdelek ni možno promovirati oz. prodati kot certificiran. V Sloveniji je bilo na dan 9. junija 2021 podeljenih 258 veljavnih certifikatov FSC CoC, v katere je vključenih 350 pravnih subjektov, in 80 veljavnih certifikatov PEFC CoC.

Kot je razvidno v grafu, ki predstavlja število certifikatov FSC CoC v Sloveniji (FSC® International, b.d.), število podeljenih certifikatov konstantno raste.

Slika 1: Število certifikatov FSC CoC v Sloveniji

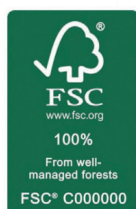
Vir: Forest Stewardship Council (b.d.). Pridobljeno s <https://fsc.org/en/facts-figures>

Ta rast se pripisuje predvsem večji ozaveščenosti kupcev v gospodarsko razvitih državah, ki z nakupom certificiranih proizvodov FSC oz. PEFC podpirajo odgovorno oz. trajnostno upravljanje z gozdovi.

Ključne prednosti za podjetja s certifikatom FSC oz. PEFC CoC so:

- povečanje zaupanja kupcev v dobavni verigi,
- lažje izpolnjevanje Uredbe EUTR ((EU) št. 995/2010),
- enostavnejše sodelovanje na razpisih v skladu z Uredbo o zelenem javnem naročanju,
- povečana prepoznavnost podjetja preko registra certificiranih podjetij FSC in PEFC,
- promocija z uporabo mednarodno priznanih in zaščiteneh blagovnih znamk FSC in PEFC.

Glavna standarda, ki ju mora podjetje implementirati, sta FSC-STD-40-004 v3-1 in PEFC ST 2002:2020. Obema standardoma je skupno to, da opredeljujeta različne načine »izračuna« certificiranega deleža v končnem izdelku. Pri proizvodnji končnih izdelkov, kot je npr. pohištvo, se večinoma uporabljajo različni kompoziti (masivni les, iverne plošče, MDF, HDF, vezana plošča itd.), kar pomeni, da mora podjetje pogosto uporabiti zahtevnejše načine izračuna, kot sta na primer kreditni in odstotni. Vse zahteve pa niso vezane le na proizvodni proces, saj shemi vključujeta tudi področje varnosti in zdravja pri delu ter različne družbene in delavske pravice.

Slika 2: FSC oznaka na proizvodu - Standard FSC-STD-50 001 V2.0

Slika 3: PEFC oznaka na proizvodu - Standard PEFC ST 2001:2020

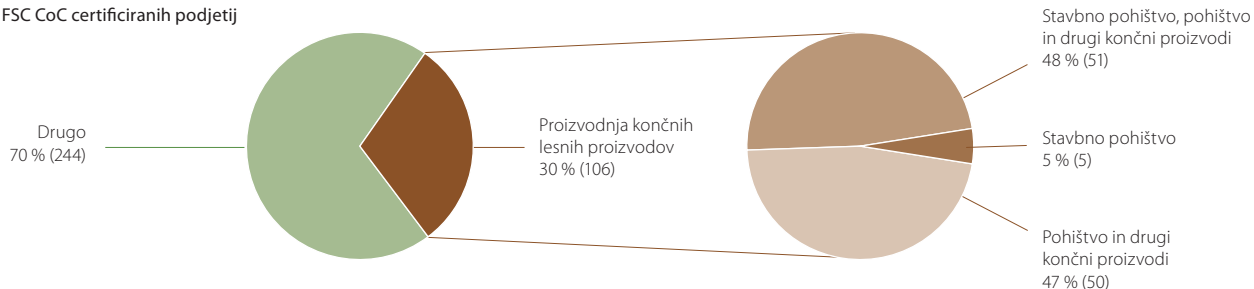
V Sloveniji je v skladu s standardom FSC CoC certificiranih 350 podjetij. Pri 106 podjetjih certifikat pokriva proizvodnjo končnih lesnih proizvodov, od tega 5 izključno proizvodnjo stavbnega pohištva, 50 izključno proizvodnjo pohištva in drugih končnih proizvodov, 51 pa je takih, kjer certifikat pokriva obe dejavnosti (Forest Stewardship Council b.d.).

V Sloveniji je v skladu s standardom PEFC CoC certificiranih 80 podjetij. Pri 17 podjetjih certifikat pokriva proizvodnjo končnih lesnih proizvodov, od tega 11 izključno proizvodnjo stavbnega pohištva, 6 pa izključno proizvodnjo pohištva in drugih končnih proizvodov (Programme for the Endorsement of Forest Certification, 2021).

Proizvajalci končnih izdelkov se za certifikacijo odločijo takrat, ko se na trgu pojavi zanimanje po certificiranih izdelkih. S certifikatom sledljivosti lahko končnim kupcem omogočijo izbiro izdelkov iz trajnostnih in odgovornih virov. Pridobljeni certifikat je tudi močno marketinško orodje. V zadnjih letih smo pričali aktivnemu oglaševanju certificiranih izdelkov s strani večjih trgovskih verig. Zanimiva je na primer raziskava, izvedena v Združenem kraljestvu: 79 % ljudi v Združenem kraljestvu meni, da je zelo ali dokaj pomembno kupovati izdelke iz odgovornih virov, 28 % jih meni, da je to zelo pomembno. 73 % ljudi prepozna logotip FSC. 82 % ljudi pravi, da je zelo verjetno ali precej verjetno, da bodo kupili izdelek z logotipom FSC v primerjavi z izdelkom brez njega (FSC United Kingdom, 2021).

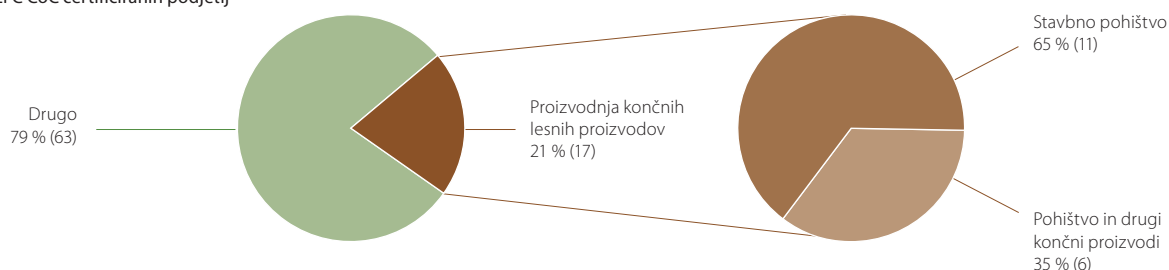
Izziv slovenskih podjetij, ki izdelujejo končne certificirane lesne izdelke, je predvsem nabava prej omenjenih kompozitnih vhodnih materialov. Nekateri certificirani materiali se proizvajajo samo v tujini, za potrditev naročil pa proizvajalci pogosto zahtevajo količine, ki presegajo potrebe manjših podjetij. Drugi izziv je, da nekaterih materialov, kot so na primer dekorativni papirji ali furnirji eksotičnih drevesnih vrst, ni možno vedno dobiti kot certificirane, temveč samo kot kontrolirane, kar pomeni izbiro zahtevnejših načinov izračuna certificiranega deleža v končnem izdelku.

350 FSC CoC certificiranih podjetij

Slika 4: Delež FSC proizvodnih podjetij končnih proizvodov in struktura po posameznih proizvodnih skupinah
Graf izdelan na podlagi podatkov iz spletne strani Forest Stewardship Council pridobljenih na dan 9. 6. 2021.

80 PEFC CoC certificiranih podjetij

Slika 5: Delež PEFC proizvodnih podjetij končnih proizvodov in struktura po posameznih proizvodnih skupinah
Graf izdelan na podlagi podatkov iz spletne strani Programme for the Endorsement of Forest Certification, 2021 pridobljenih na dan 9. 6. 2021.

6.4 Certificiranje proizvajalcev konstrukcijskega žaganega lesa

V zadnjem času se v gradbeništvu v okviru trajnostnih usmeritev namesto drugih gradbenih materialov vse bolj uporablja les kot gradnik dela stavbe ali objekta, ki objekt nosi in/ali povezuje. Konstrukcijski les je namenjen izdelavi različnih gradbenih konstrukcij, kot so ostrejša hiš, šol, dvoran in izdelavi mostov, brvi ter ograj. Zaradi nosilne funkcije različnih objektov je še toliko pomembnejše, da je konstrukcijski les certificiran in s tem v skladu z vsemi varnostnimi in trdnostnimi predpisi. Za določanje ustreznih dimenzij elementov konstrukcij je pomembna trdnost lesa. Konstrukcijski les je gradbeni proizvod, za katerega veljajo zahteve na podlagi zakonov in harmoniziranih standardov. V skladu z uredbo EU št. 305/2011 Evropskega parlamenta in Sveta EU, Zakonom o gradbenih proizvodih (Uradni list RS, št. 82/13) in harmoniziranim standardom SIST EN 14081-1:2006+A1:2011 sta od 1. januarja 2012 obvezna proizvodnja konstrukcijskega lesa v skladu s standardi in označevanje konstrukcijskega lesa z oznako CE in Izjavo o lastnostih slednjega. Proizvajalec konstrukcijskega lesa lahko namesti oznako CE in poda Izjavo o lastnostih, če ima Certifikat o skladnosti kontrole proizvodnje, ki ga izda pooblaščen certifikacijski organ.

Namen sistema označevanja je razvrščanje konstrukcijskega lesa s pravokotnim prečnim presekom v ustrezne trdnostne razrede in ustrezno označitev lesa. Trdnostni razred lesa se določa na podlagi vizualne ali strojne ocene lastnosti. V Sloveniji je uveljavljen sistem vizualnega razvrščanja lesa na podlagi pre-

vzetega standarda SIST DIN 4074-1 (Žagani les iglavcev - razvrščanje po trdnosti), po katerem lahko les vizualno ocenimo in označimo na podlagi standarda SIST EN 1912 (Konstrukcijski les - Trdnostni razredi - Določitev trdnostnih razredov na podlagi vizualnega razvrščanja in vrste lesa) z oznakami C16, C18 in C24. Iz omenjenega standarda je razvidno, da nam je CEN (Evropski komite za standardizacijo) podal možnosti vizualnega sortiranja samo za vrste lesa v preglednici 1.

Vrsta lesa	Trdnostni razred	Proizvod
smreka/jelka	C24	letev, deska, plošč, tram
smreka	C18	deska, plošč, tram
jelka	C16	deska, plošč, tram

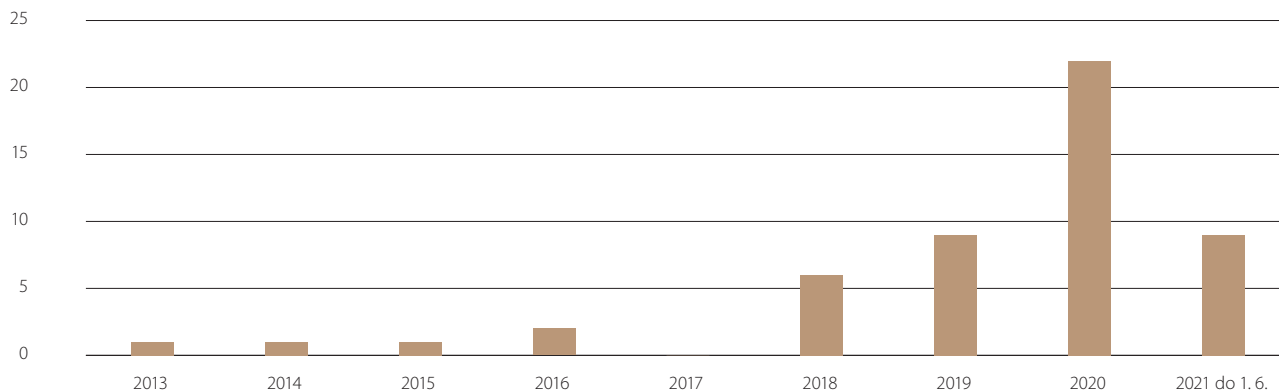
Preglednica 1: Trdnostni razredi glede na vrsto lesa

Preglednica izdelana na podlagi podatkov, pridobljenih iz standarda SIST EN 1912

V gradbeništvu se običajno uporablja konstrukcijski les, ki ga razvrščamo v trdnostni razred C24.

Če bi želeli po vseh veljavnih predpisih vgraditi macesnov, borov ali smrekov les najvišjega trdnostnega razreda, ga moramo žal kupiti v tujini, kjer imajo pridobljeno soglasje CEN za razvrščanje konstrukcijskega lesa smreke, jelke, bora in macesna v vse tri glavne trdnostne razrede, C18, C24 in C30.

V Sloveniji je bilo leta 2019 evidentiranih 260 podjetij, ki se ukvarjajo z žagarsko dejavnostjo. Po ocenah raziskave, opravljene na Gozdarskem inštitutu Slovenije, ti obrati razžagajo

Slika 6: Število certificiranih žagarskih obratov za proizvodnjo konstrukcijskega lesa po letih v Sloveniji
Graf je pripravljen na podlagi javno dostopnih podatkov akreditiranih organizacij.

1,478 milijona m³ hlodovine iglavcev ter 0,272 milijona m³ listavcev. Skupna količina proizvedenega žaganega lesa, evidentiranega v raziskavi, je znašala 633.894 m³, vendar je na to vprašanje odgovorilo le 124 podjetij. Tako pri iglavcih kot pri listavcih je z 68 % prevladovala proizvodnja standardnega žaganega lesa (deske, plohi idr.), 21 % je bilo konstrukcijskega lesa. Nekoliko več kot polovica sodelujočih anketirancev (52 %) je odgovorila, da proizveden žagan les uporabijo za nadaljnjo predelavo v okviru lastnega podjetja, iz žaganega lesa pa v največjem deležu proizvajajo lesno embalažo in polizdelke. Glede na način porabe lesnih ostankov prevladujejo podjetja (takšnih je 66 oz. 50 %), ki nad 80 % proizvedenih ostankov prodajo, sledi lastna raba za proizvodnjo sekancev in druga lastna raba. Za lastno proizvodnjo peletov in briketov sodelujoča podjetja porabijo v povprečju tretjino ostankov (Ščap in dr. Prisljan, 2020). Do 1. junija 2021 je po standardu SIST EN 14081-1:2006+A1:2011 certificiranih 51 poslovnih subjektov. Končno število certificiranih subjektov, ki se v Sloveniji ukvarjajo z žaganjem konstrukcijskega lesa, in rast certificiranja po letih pa sta razvidna iz slike 6.

Rast v letu 2020 je posledica spremembe Pravilnika o podrobnejši vsebini dokumentacije in obrazcih, povezanih z graditvijo objektov, ki v 3. odstavku 29. člena navaja, da mora Dokazilo o zanesljivosti objekta vsebovati »mapo s prilogami s tabelaričnim kazalom dokazil iz četrte alineje prejšnjega odstavka v delu, ki se nanaša na dokazila v posamezni mapi, in dokazila z oštevilčenjem in v zaporedju, kot so navedena v tabelaričnem kazalu dokazil in obsegajo potrdila, poročila, ocene, ateste, certifikate, izjave o lastnostih, meritve, komisijske zapisnike, izkaze in druga dokazila o:

- upoštevanju predpisov, ki urejajo bistvene in druge zahteve,
- kvaliteti vgrajenih gradbenih proizvodov, inštalacij, tehnoloških naprav in opreme,
- opravljenih preiskavah konstrukcijskih elementov in
- pregledu in merjenju vodovodnih, ogrevalnih, električnih, plinskih in drugih inštalacij ter preizkusu njihovega pravnega delovanja (Pravilnik o podrobnejši vsebini dokumentacije in obrazcih, povezanih z graditvijo objektov, 2018).

Ključna vprašanja, ki se pojavljajo podjetjem, preden se odločijo za certificiranje, so predvsem: kateri standard izbrati, da zadostijo potrebam kupca in zakonskim zahtevam, ali bo možno redno dobavljati ustrezne vhodne materiale in polizdelke, kakšni so stroški pridobitve certifikata in stroški vzdrževanja, kako dobro in učinkovito vpeljati standardne zahteve ter ali je možno pridobiti nepovratna sredstva za samo certificiranje.

Certificiranje, ki ga opravi neodvisna organizacija, je pomembno za oblikovanje zaupanja med gospodarskimi subjekti in končnimi kupci, v primeru certificiranja proizvajalcev konstrukcijskega lesa pa tudi z vidika dokazovanja skladnosti z zakonskimi zahtevami. Danes je postalo certificiranje ključni člen v verigi ukrepov, ki bodo naše gospodarstvo naredili preglednejše in podjetjem omogočili, da bodo lažje dokazali skladno, trajnostno in odgovorno upravljanje.

Viri:

- Bureau Veritas, d. o. o., 2021. Pridobljeno s <https://www.bureauveritas.si/certificiranje/pefc>
- Forest Stewardship Council (b.d.). Pridobljeno s <https://fsc.org/en/facts-figures>
- Forest Stewardship Council (b.d.). Pridobljeno s <https://info.fsc.org/>
- Forest Stewardship Council United Kingdom (2021). Pridobljeno s <https://www.fsc-uk.org/en-uk/about-fsc/why-choose-fsc>
- Gozdarski inštitut Slovenije (b.d.). Pridobljeno s <http://wcm.gozdis.si/splorno/pefctrade--program-za-potrjevanje-certifikacije-gozdov>
- Gozdarski inštitut Slovenije (b.d.). Pridobljeno s <http://wcm.gozdis.si/splorno/fsc--forest-stewardship-council>
- Pravilnik o podrobnejši vsebini dokumentacije in obrazcih, povezanih z graditvijo objektov. Uradni list RS, št. 36/18 (30. 05. 2018). Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13306#>
- Programme for the Endorsement of Forest Certification, 2021. Pridobljeno s <https://www.pefc.org/find-certified>
- Ščap, Š. in dr. Prisljan, P. (2020). Gozdarski inštitut Slovenije. Pridobljeno s <http://wcm.gozdis.si/strokovni-prispevki/stanje-zagarskih-obratov-v-sloveniji-v-letu-2019->